

FRA HEDNING TIL KRISTEN

av

L. J. DANBOLT

Misjonens oppgave er å gå til hedningene for å opplate deres øyne, så de kan vende seg fra mørke til lys og fra Satans makt til Gud, forat de kan få syndenes forlatelse og arvelodd blant dem som er helliget ved troen på Jesus Kristus (Ap. Gj. 26, 17 f.). Denne formulering er en gjengivelse av Herrens egne ord til Paulus. Og apostelen tilføyer at han har vært lydlig mot denne ordre og forkynt for hedningene at de skulle omvende seg og komme tilbake til Gud og gjøre gjerninger som er omvendelsen verdige (v. 20).

Fra mørke til lys, fra Satans makt til Gud, fra synd til tilgivelse, fra arveløs til arvelodd, — kort sagt: *fra hedning til kristen*.

Det er ikke meningen her å skildre en psykologisk utvikling fra «primitiv mentalitet» over «omvendelsens psykologi» fram til kristenlivets struktur blant nyomvendte hedninger. De tomme-tykke bøker om disse emner¹ har for meg tapt sin interesse, bortsett fra de problemer *magien* som menneskelig fenomen stiller oss overfor. Det jeg i denne artikkel har stillet meg som oppgave er å forsøke å la Guds ord hjelpe oss til en rett forståelse av hedningen, katekumenen og den kristne.

1.

*Hedningen er et menneske som enda ikke er nådd av Guds ord. Han har ikke hørt fottrinnene av dem som forkynter fred, som bærer godt budskap (Es. 52, 7; Rom 10, 15). Vi kan kalle ham mennesket før Guds ord.*²

Hva er Skriftens syn på det av Guds ord ennå uberørte menneske?

Noen samlet teoretisk utredning om dette emne finner vi selv- sagt ikke. De hellige Guds menn hadde annet å bestille enn å skrive avhandlinger. De forkynte frelsens evangelium. Men når vi lytter til deres forkynnelse, får vi en rekke opplysninger om denne sak. Bare av det ene verset av Paulus' tale for kong Agrippa (Ap. gj. 26, 18) kan vi således se at hedningenes øyne er lukket, at de er i mørke, under Satans makt, i sin synd og uten arvelodd, uten helligelse og uten tro. Og i Efes. 2, hvor apostelen minner de hedningekristne om den store forskjell mellom *før* og *nå*, leser vi om hedningene at de er døde i sine overtredelser og synder, vandrer i synd under denne verdens løp, står under høvdingen over luftens makter, den ånd som er virksom i vantroens barn, vandrer i kjøds lyst, gjør kjødets og tankenes vilje, er av naturen vredens barn osv . . . for bare å nevne det som er sagt i kapitlets tre første vers.

I de misjonsforedrag jeg har hørt (og holdt) kommer de empiriske ting mest fram: den faktiske hedning og det faktiske hedenskap med alt det fæle og forferdelige som mørkets makt og Satans tyranni trellbinder og nedverdiger menneskene under. Og dette er riktig nok, ja mangt og meget er verre enn en misjonær orker å berette. *Men det er ikke alt!* Leser en oppmerksomt gjennom den «første misjonshistorie», Apostlenes gjerninger, ser en snart at det er *noe mere* å si om hedningene. *Gud viste meg at jeg ikke skulle kalle noe menneske vanhellig eller urent*, erklærer Peter (Ap. Gj. 10, 28). Og Paulus taler om at hedningene, i likhet med oss kristne, er *Guds ætt* (Ap. Gj. 17, 29).

Vi vil forsøke å samle det Skriften sier om hedningenes status i tre teser:

For det første: *Hedningen er et menneske, skapt av Gud, i Guds bilde og liknelse, han oppholdes av Gud og står under Guds styrende hånd.* Han hører med til den familie av ett blod som Gud lot bo over hele jorderike, og som Gud har satt faste tider og grenseskjell for, forat de skulle lete etter Gud, om de dog kunne føle og finne ham, enda han ikke er langt borte fra en eneste av oss (Ap. Gj. 17, 26 f.). Han er, som det første menneske Adam, en levende sjel (1. Kor. 15, 45), og bærer sin stam-

fars bilde. Det er i Gud han lever, rører seg og er til (Ap. Gj. 17, 28). Tross alle Satans forstyrrelser, *styrer* Gud folkenes skjebne, idet han bærer over med vankundighetens tider (Ap. Gj. 17, 29 f.). Det var meningen at Adams barn i lydighet, tro og bønn skulle ta imot av Gud, og under sin søken og famlen etter sannheten, finne noe av det som «ligger åpent for dem»: hans usynlige vesen, evige kraft og *guddommelighet* (Rom 1, 19 f.).

Kanskje vi i denne sammenheng skal peke på de mange ting som også blant hedninger vitner om at Skaperen har satt sitt merke på menneskets panne. Jeg nevner barneøynenes og barne-smilets *lykkelige troskyldighet*, midt i et ellers fordervet miljø. Jeg minner om mors kjærlighet og venners uselviske tjeneste for familie, fosterbrødre og folkestamme. Der er latent *idealisme* selv hos de verste. Men enhver misjonær vil vel særlig nevne barna, for de minner mest om Guds gode skaperhånd, mens de voksne og gamle mere og mere bærer preg av at syndens sold er død.

For det annet: *Hedningen hører til den menneskeslekt innen hvilken Ordet er blitt kjød og har tatt bolig* (Joh. 1, 14). Kirkefaderen Irenæus sier i sitt hovedverk «Mot kjetteriene» at den første Adam ble tatt av muld og dannet ved Guds ord, og spør: hvorfor ble ikke også den annen Adam tatt av muld, men av *jomfru Maria*? Og han svarer: for at det ikke skulle bli en annen skapning (slekt) som fremstod, men den selvsamme skapning, for at mennesket ved sin likhet med Sønnen, skulle bli Faderen dyrebart.³ Kristus kom ikke som et løsrevet individ, men gikk ved sin kjødspåtagelse inn i Adams-ætten, og gjenopprettet ved sin lydighet på treet⁴ hva den første Adam forspilte ved sin ulydighet ved treet (Efes. 1, 10; Rom. 5, 12 ff.). Han naglet skyldbrevet til korset, (Kol. 2, 14 f.), og ble en soning for våre synder, dog ikke bare for våre, men *for hele verdens* (1 Joh. 2, 2). Dermed er også hver eneste hedning en sjel for hvem Jesus er død (1. Kor. 8, 11). Når misjonæren står overfor en hedning, står han ansikt til ansikt med et *medmenneske*, skapt i Guds bilde, og med en *bror* som har rett til å få del i frelsens arv.

For det tredje: *Hedningen er fattig, i fangenskap, blind og undertrykt* (Luk. 4, 18; Es. 42, 7). Den som gjør synd, er syndens trel, og hedningen treller under ham som er en løgner og mann-draper fra begynnelsen, innbruddstyven som kom for å stjele og myrde og ødelegge (Joh. 8, 34 og 10, 10). Hedningen er havnet i den tilstand som dogmatikerne kaller status corruptionis, for-dervelsesstanden. Adam og hans ætt er kommet inn under syn-dens makt, i trelldom, fangenskap, mørke og under dødsdom. «Loven legger mennesket *synden* til last som noe hvormed det har forbrudt sitt liv» (Irenæus). Dødens krefter er virksomme, derfor følger sult og nød, sykdom og lidelser, ufred og ubarm-hjertighet, i hedenskapest spor. Men nettopp således setter Gud grenser for ondskapen. Selv den verste tyrann må til sist gi opp, straffens ris henger over hodene på alle ugudelige. Guds vrede fra himmelen åpenbarer seg over all ugudelighet og urettferdig-het hos menesker, derfor overga Gud dem til skammelige lyster (Rom. 1, 18 ff).

Den situasjon som er antydnet ved ovenstående tre teser, kan kanskje anskueliggjøres ved et bilde. En 6-års gutt falt ned fra en mur, på hodet i en steinrøys. Det ble lange sykehusopphold, men han kom fra det med livet. Legene sier imidlertid at han aldri vil komme ut over 8-årstrinnet i utvikling.

Hva tapte han ved denne ulykke? Han tapte hele sin fremtid, sin utdanning, han tapte matematikk og språk, skriftlig og muntlig fremstillingsevne, musikk osv. *Han tapte det han ikke enda hadde.*

Men foreldrene håper fremdeles. Kanskje legevitenenskapen vil fravriste naturen enda noen hemmeligheter, som kan bli gutten til gagn, og gjengi ham den tapte utgangsstilling?

Adams fall var en slik katastrofe. Han tapte *bestemmelsen*, det gudsbilde han skulle ha vunnet ved stadig å ta imot av Gud, i lydighet, tro og bønn. For han var skapt *til* Guds bilde og lik-nelse. Men så høyt har Gud elsket verden, d. v. s. den falne og korruperte Adams-ætten, at han ga sin Sønn, den enbårne, forat hver den som tror på ham ikke skal fortapes. Kristus *er* Guds bilde og liknelse. I hans sår er legedom. Vi gjenvinner i Kristus

det vi tapte i Adam. Liksom synden kom inn i verden ved ett menneske, og døden ved synden, og døden således trengte gjennom til alle mennesker, fordi de syndet alle, således kom livsens rettferdiggjørelse for alle mennesker ved den enes rettferdige gjerning (Rom 5, 12 ff.).

Gud har altså ikke oppgitt Adamslekten. Han elsket verden så høyt at han ga sin sønn, den enbårne. Og i tidens fylde samlet han alt til ett i Ham (Efes. 1, 10).

Da Peer Gynt sto overfor dommen over sitt usle liv, spurte han fortvilet:

Hvor var jeg meg selv, som den hele, den sande —?
hvor var jeg, med Guds stempel på min pande —?

Og Solveig svarer:

I min tro, i mitt haab, i min kjærlighed.

Slik er det med «mennesket før Guds ord». Alt ruineres, alt forspilles. Gudsbildet er ødelagt, bestemmelsen tapt. Det kan ikke komme ut over det «alderstrinnet» som kalles menneskets lodd: en gang å dø, og deretter dom. Hedningene er, som Augustin sier, en «fortapelsens masse».

Dog nei! *Bestemmelsen er gjemt hos Gud ved Jesus Kristus. I hans tro, i hans håp, i hans kjærlighet.*

Derfor er hedningen først og fremst et menneske som venter på frelsen i Kristus. Eller rettere sagt: Kristus venter på å få løse ham ut av syndens makt og Satans bånd. For legemidlet til fornyelse av utgangsstillingen står til disposisjon: vitnesbyrdet om Guds nådes evangelium (Ap. Gj. 20, 24).

2.

Når Guds ord når hedningens øre og sinn, blir han *en Guds katekumen*. Han er ikke lenger et menneske *før Guds ord*, men et menneske *under Guds ord*. Hvor meget denne forandring kan konstateres psykologisk hos mennesket, er et annet spørsmål. Det som er skjedd, er at Guds ord har nådd fram, frelsens bud-

skap er begynt å bli proklamert. Det Jesus hvisket sine disipler i øret, skulle jo forkynnes på takene (Matt. 10, 27).

Hvis en nå fester sin oppmerksomhet ved mennesket og dets psykologi, kommer en straks inn i et uløselig dilemma. Guds ord vekker nemlig ambivalente reaksjoner. Ordet om korset er et anstøt for jøder og en dårskap for grekere. Samtidig er det noe ved evangeliet som virker tiltalende på hedningene. Alltid engasjerer det, drar og frastøter på samme tid, setter splid i følelsesliv, forstand og vilje. Hvordan kan et uomvendt menneske omvende seg? Hvordan kan et ugjenfødt menneske søke Gud? Hvordan kan den døde gripe livet? Må ikke resultatet bli at hedningen med matematisk sikkerhet forkaster evangeliet?

Alle tilknytningspunkt-teorier⁵ beveger seg på denne linje: *mennesket* og *Gud* står mot hverandre. Men det riktige er at *Gud* og *Satan* står mot hverandre, — og kampen står om mennesket. Straks Guds sannhet forkynnes der løgneren hadde grunnen alene, er det slått en bresje i løgn-muren. Straks Kristi seier på korset er forkynt, har Satans maktstilling fått sitt første støt.

Guds ord kommer ikke alene, men *ved menigheten* (Efes. 3, 10). En forkynnelse pr. radio eller grammofon ville neppe bety noe i et samfunn hvor det ingen kristne var, Irenæus kaller Ordet og Ånden for Faderens to hender,⁶ ved hvilke han skapte verden og frelser menneskene. Kristus og menigheten hører sammen. Det er *ved menigheten* evangeliet om Kristi uransakelige rikdom forkynnes for hedningene (Efes. 3, 8—10), og dermed også for maktene og myndighetene under himmelen.

Katekumenen er derfor ikke bare et menneske som har hørt Guds ord, men han er også et menneske som er omsluttet av kristne menneskers forbønn, innesluttet i kirkens tro, håp og kjærlighet. Det er ikke for ingenting alle misjonærer kan vitne om hva *forbønnen* betyr i misjonsarbeidet. Ved den skjer noe som kan sammenliknes med *induksjonen* i elektrisitetslæren.

De første som vinnes, er gjerne slike som kommer i tjeneste hos misjonæren, eller blir opptatt i hans hjem som «adoptiv-

barn». De blir innringet av forbønn, de får høre Guds ord hver dag, det er *ved menigheten*, menigheten i misjonærens hus, det blir forkynt dem om Guds uransakelige rikdom.

Naturligvis reiser også her det naturlige menneske seg til kamp og motstand. Det er den gamle Adams vesen å stå Gud imot. Men så er det også Guds vesen å være Gud, Skaperen, som forholder seg skapende og givende til dem han vil frelse, ved sine «to hender»: *Ordet*, som skaper hva det nevner, og *Den hellige ånd* med skapermakt. Når den forenede motstand fra Satan og fra det trellbundne menneske kan *brytes ned*, er det fordi Gud er Gud.

Jeg har her tillatt meg å kalle det menneske til hvem Guds ord har nådd fram, for en *katekumen*. Det er ikke vanlig språkbruk. Jeg burde kanskje heller si: en slags katekumen. I hvert fall — når Gud ved sitt ord har fått en hedning i tale, er han ikke lenger noen vaskeekte hedning. Gud er begynt å arbeide med ham, til frelse eller til forherdelse. Han er kommet inn i kirkens forgård, han har fått impulsen i retning av dåpen. Om Lydia står det at «Herren opplot hennes hjerte, så hun ga akt på det som ble talt av Paulus» (Ap. Gj. 16, 14). Gud hadde allerede gjort henne til en katekumen.

Da gjelder det for misjonæren å få personlig kontakt med en sådan og få ham innregistrert i den kirkelige institusjon som heter katekumenatet, m.a.o. få ham innlemmet i en dåpsklasse. Er kirken under forfølgelse, blir dåpsundervisningen et «illegalt» arbeid, og menigheten må gardere seg mot spioner og provokatører. Menigheten i Jerusalem fryktet for den nyomvendte Saulus, og det var derfor vanskelig for ham å få kontakt med de troende (Ap. Gj. 9, 26). Men Barnabas tok seg av ham og introduserte ham i menigheten. Og han *var* allerede døpt! Hvor meget mere må ikke døren inn i dåpsklassen under slike forhold bevoktes! Hvor misjonsarbeidet derimot kan drives åpent, vil det tvertom bli naturlig å markere opptagelsen i dåpsklassen ved en liten seremoni i menighetens forsamling, ved hvilken menigheten blir minnet om sitt ansvar og den nye disippel om sitt.

Nå er han blitt en *innskreven* katekumen. Han orienteres om

sine plikter: dåpsundervisningen, gudstjenesten, oppførselen og bønnen. Han skal *lære*, og han skal lære å *holde* alt det Herren har befalt. Han skal tilholdes å vende seg fra mørke til lys og fra Satans makt til Gud. Han skal formanest til sann omvendelse og levende tro på Kristus.

I dåpsklassene skjer de store frafall. For det første er naturfolkene lite vant til åndelige anstrengelser, og ikke særlig utholdende. De går trett, og etter en tid gidder de ikke mere. Og for det annet er det først i dåpsklassen de for alvor får greie på hva det koster å følge Jesus. Mange faller fra og vender tilbake til mørket. Det er et Guds under at andre fortsetter, og i sin tid når fram til døpefonten.⁷

Katekumenens tro er *den frelsessøkende tro*. Allerede i Det norske misjonsselskaps gamle misjonærinstruks § 4 kommer dette klart fram: «Daaben maa ikke udsættes for længe, idet man som Betingelse for dens Meddelelse vil kræve, hva der alene er dens Frugt; den maa heller ikke for hurtig meddeles hverken uden forudgaaende tilbørlig Undervisning eller uden forudgaaende Vidnesbyrd om alvorlig Bod og Tro.»⁸

Hva er til hinder for at jeg kan bli døpt? spurte mannen fra Etiopia (Ap. Gj. 8, 36). Så spør også våre dåpslæringer i dag. Svaret kan bare gis etter undervisning og personlig sjelesorg. I Den norske kirkes alterbok står det om voksnes dåp at «presten skal prøve vedkommendes kundskap og bekjendelse, og efter omstændighetene give ham den undervisning og aandelige veiledning han maatte trænge for at bli skikket til at mottage den hellige daap til velsignelse.»⁹ Betingelsen for voksendåpen er altså to ting: *kunnskap* og *frelsessøkende tro*. Kunnskapen er det lett å få greie på (examen catecheticum). Vitnesbyrd om frelsessøkende tro er vanskeligere å konstatere. Vi mennesker må holde oss til de ytre tegn, for vi kjenner ikke hjertene. På misjonsmarken er de nattverdberettigede menighetslemmer medansvarlige for at katekumenen får støtte og hjelp av kristne venner, og at hans oppførsel blir iakttatt og rett bedømt. De ytre tegn på bot og søkende tro er vesentlig disse: en redelig kamp for å realisere *lydigheten mot de ti bud*, redelig bruk av det ene

nådemiddel som står til katekumenens disposisjon: *Guds ord*, og en virkelig *tilslutning til menigheten*, det samfunn som er satt til å «fø Jesu lam» (Joh. 21, 15 ff.).

3

Da etiopieren var døpt, dro han sin vei med glede (Ap. Gj. 8, 39). Han var blitt en kristen.

Noen skildring av kristenstanden skal ikke gis her. Det ligger utenfor emnet. Bare noen få ting skal nevnes.

Voksendåpen gir adgang til nattverdbordet, så overgangen fra katekumen til kristen betyr delaktighet i de hellige sakramenter. Som katekumen hadde han bare *ordets* nådemiddel; som kristen har han både *ordet, dåpen og nattverden*.

Og alt dette har han i menigheten. Den hellige ånd kaller, samler og helliggjør den hele kristne menighet på jorden og holder den fast hos Jesus i den rette, ene tro. I denne kristne menighet gir han meg og alle troende hver dag full forlatelse for våre synder, og på den ytterste dag vil han oppvekke meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus et evig liv.

Ettersom døden er kommet ved et menneske (Adam), så er og de dødes oppstandelse kommet ved et menneske (Kristus); for liksom alle dør i Adam, så skal òg alle levendegjøres i Kristus (1 Kor. 15, 21 f.). Liksom Adams ulydighet spredtes over hele jorden med sykdom, nød og død i sitt følge, således skal Kristi lydighet, ordet om korset, spredes til verdens ende, med legedom, fred og liv i sitt følge. For en mann som Irenæus (omkr. år 180) og for hele den første tids rettroende kristne var kirken *misjon*, menigheten sto ikke stille, men var på marsj, fremover, videre, til alle Adams barn. For det mennesket tapte i Adam, er gjenvunnet i Kristus. *Derfor må Kristus forkynnes for alle mennesker som Gud har skapt!* Og forkynnelsen må skje ved menigheten, — så Gud får virke med sine «to hender»: *Ordet og Ånden*; vi kan og si: *Kristus og kirken* (menigheten). For menighet og misjon er samme sak.

NOTER

¹ Cfr. L. Lévy-Bruhl: *La Mentalité Primitive*, 4. utg. 1925, og samme: *L'Âme Primitive*, 2. utg. 1927; Raoul Allier: *La Psychologie de la Conversion chez les peuples non-civilisés*, bd. I og II, 1925, og samme: *Le Non-Civilisé et nous*, 1927.

² Cfr. Gustaf Wingren: *Människan och inkarnationen enligt Irenæus*, 1947, og samme: *Predikan*, 1949, som bruker uttrykket «människan före predikau».

³ Irenæus om den ægte Christendom. Udvalgte Steder af første og anden Bog, samt hele tredje og fjerde Bog af Ovennævntes Værk mod Kjetterne, fordanskede . . . af P. W. Christensen, Kjøbh. 1854, s. 120. Om Kødets Opstandelse og det evige Liv af Biskop Irenæus, fordansket ved Nik. Fred. Sev. Grundtvig, Kjøbh. 1855, s. 58.

⁴ Irenæus kommer ofte tilbake til parallellismen mellom ulydigheten ved treet og lydigheten på treet, se f. eks. Grundtvigs oversettelse s. 61: . . . «den Forladelse, som Herren gav, da han udslettede Haandskriften i vort Gjelds-Brev, og naglede det til Korset, for at, ligesom det var ved *Træet*, vi blev Guds Skyldnere, vi ogsaa ved *Træet* skal faae Gjelden eftergivet.»

⁵ Se den instruktive artikkel av Føg: *Problemet Tilknytningspunkter*, *Nordisk Missions-Tidsskrift* 1950 s. 29 ff; cfr. Leiv Aalen: *Guds ord og den menneskelige tilknytning som dogmatisk problem*, *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 1953 s. 129 ff samt Hendrik Kraemer: *The Christian Message in a Non-Christian World* 1938, s. 284 ff.

⁶ Se f. eks. Grundtv. overs. s. 13, 21 osv., cfr. min art. i *Luth. Kirke-tid.* 1954, s. 148—152.

⁷ Se nærmere om katekumenatet Einar Amdahl: *Dåpsproblemet på misjonsmarken* i *Nordisk Missions-Tidsskrift* 1945 s. 177 ff; Bindlev i samme tidsskrift 1942 s. 42 ff; og for oldkirkens vedkommende Bjarne Skard: *Kartagiske skoledager*, Oslo 1947.

⁸ Instruks, 1858, i H. E. Sommerfeldt: *Den Norske Zulumission*, 1865, s. 349.

⁹ S. 98.